

ASIGURAREA INDEPENDENȚEI JUDECĂTORILOR PRIN STATUTUL LOR DISCIPLINAR

VASILE-SORIN CURPĂN

CONSTANTIN-FLORENTIN GRĂDINARU

COSMIN-ȘTEFAN BURLEANU

1. Noțiunea de “răspundere disciplinară”.

Noțiunea de “**disciplină**” exprimă o stare de echilibru obținută prin modelarea conduitei membrilor unei colectivități umane și raportarea acesteia la normele edictate pentru activitatea pe care o desfășoară.

Disciplina constituie, în esență, o ordine normativă compusă din ansamblul normelor care guvernează comportamentul uman într-un anumit domeniu de activitate, care include și obligația persoanelor care desfășoară respectiva activitate de a se conforma regulilor prestabilite.

În doctrină se consideră că noțiunea de “disciplină” comportă două laturi, legate organic între ele, respectiv:

- o latură obiectivă, conceptuală care determină, prin norme, activitățile colectivității;

- o latură subiectivă, concretă, care se referă la conduita propriu-zisă a membrilor colectivității, care poate fi de conformare sau, după caz, de contradicție, în raport cu norma prestabilă.

Referitor la răspunderea disciplinară a judecătorilor, este necesar să precizăm că în legile de organizare judecătorească din 1865, 1890 și 1909 dispozițiile relative la această materie erau reunite sub titlul “disciplina judiciară”.

În legile de organizare judecătorească din anii 1924 și 1927, dispozițiile menționate au fost reunite sub denumirea de “disciplina judecătorească” iar în legea pentru organizarea judecătorească din anul 1938 au fost incluse sub denumirea de “drept disciplinar”.

2. Izvoarele răspunderii disciplinare a judecătorilor. Sfera de incidență a răspunderii disciplinare a judecătorilor.

Izvoarele răspunderii disciplinare a judecătorilor sunt legea și jurământul depus de judecător.

În acest sens precizăm faptul că normele de conduită profesională a judecătorilor sunt stabilite în codurile de procedură penală și de procedură civilă, și în legile relative la organizarea instituțiilor puterii judecătorești. Prin intermediul acestor norme juridice sunt reglementate relațiile dintre judecători și justițiabili, în toate fazele procesuale, raporturile dintre judecători, raporturile judecătorilor cu membrii Ministerului Public, cu avocații, cu

ceilalți participanți la activitatea de judecată, și, în ultimă instanță, raporturile cu societatea în ansamblu.

Jurământul, care este depus de judecători, reprezintă unul dintre izvoarele răspunderii disciplinare, datorită asumării libere de către judecători a obligațiilor incluse în conținutul acestui act solemn.

Jurământul judecătorilor are atât o semnificație etică cât și valoarea unui act cu conținut și cu efecte juridice.

Problema pe care urmează să o punem în discuție se referă la natura juridică a acestui act.

Evident actul îndeplinit de judecător nu reprezintă un contract, întrucât exercitarea funcției și a atribuțiilor ce decurg din aceasta nu are sorginte convențională.

Jurământul depus de judecători trebuie inclus în categoria actelor juridice de drept public, având în vedere că prin intermediul său se înfăptuiește organizarea și funcționarea instituțiilor puterii judecătorești.

Potrivit dispozițiilor art. 1 din Legea privind statutul judecătorilor și procurorilor nr. 303/2004, republicată: „Magistratura este activitatea judiciară desfășurată de judecători în scopul înfăptuirii justiției și de procurori în scopul apărării intereselor generale ale societății, a ordinii de drept, precum și a drepturilor și libertăților cetățenilor.”

Continuând dispozițiile cu caracter constituțional, legiuitorul a prevăzut independența judecătorilor în art. 2 alin. 3 din Legea nr. 303/2004, republicată: „Judecătorii sunt independenți, se supun numai legii și trebuie să fie imparțiali.”

Judecătorii stagiași au calitatea de magistrați și fac parte din corpul magistraților, deși sunt numiți în funcție de către Consiliul Superior al Magistraturii (art. 21 din Legea nr. 303/2004, republicată).

Legea nr. 303/2004, republicată, stabilește și o categorie de magistrați asimilați.

Astfel, potrivit dispozițiilor art. 86 din Legea nr. 303/2004, republicată:

„Constituie vechime în magistratură perioada în care judecătorul, procurorul, personalul de specialitate juridică prevăzut la art. 87 alin. 1 sau magistratul –asistent a îndeplinit funcțiile de judecător, procuror, personal de specialitate juridică în fostele arbitraje de stat, magistrat- asistent, auditor de justiție, judecător financiar, judecător financiar inspector, procuror financiar și consilier în secția jurisdicțională a Curții de Conturi, greșier cu studii superioare juridice sau personal de specialitate juridică prevăzut la art.87 alin. 1, precum și perioada în care a fost avocat, notar, asistent judiciar, jurisconsult, consilier juridic sau a îndeplinit funcții de specialitate juridică în aparatul Parlamentului, Administrației Prezidențiale, Guvernului, Curții Constituționale, Avocatului Poporului, Curții de Conturi sau al Consiliului Legislativ.”

Articolul 87 alin. 1 din Legea nr. 303/2004, republicată, prevede: „Pe durata îndeplinirii funcției, personalul de specialitate juridică din Ministerul Justiției, din Ministerul Public, din Consiliul Superior al Magistraturii, din Institutul Național de Criminologie și din Institutul Național al Magistraturii este asimilat judecătorilor și procurorilor în ceea ce privește drepturile și îndatoririle, inclusiv susținerea examenului de admitere, evaluarea activității profesionale, susținerea examenului de capacitate și de promovare...”

În concluzie, reținem că atât judecătorii stagiași cât și magistrații asimilați pot avea aptitudinea de a fi subiecți ai răspunderii disciplinare.

3. Teoria generală a răspunderii juridice disciplinare. Condițiile răspunderii disciplinare.

Condiția necesară și suficientă pentru declanșarea răspunderii juridice disciplinare o reprezintă abaterea disciplinară.

Pentru a stabili dacă – în principiu – o faptă determinată poate fi calificată abatere disciplinară, în așa fel încât să genereze răspunderea disciplinară, este necesar să fie analizate elementele constitutive, a căror întrunire determină existența abaterii respectiv: obiectul, subiectul, latura obiectivă și latura subiectivă.

I. Obiectul abaterii disciplinare

Existența unei abaterii disciplinare implică săvârșirea de către salariat a unei fapte-comisive sau omisive – care să se răsfrângă negativ asupra relațiilor care se stabilesc între membrii colectivității.

Deci obiectul abaterii disciplinare – îl constituie valoarea socială, lezată, adică relațiile de muncă, de ordine interioară a unității și de disciplină la locul de muncă.

II. Subiectul abaterii disciplinare

Abaterea disciplinară implică – de plano – existența unui subiect calificat. În general acest subiect calificat este reprezentat de un salariat încadrat în muncă într-o unitate economică.

În privința subiectului răspunderii juridice disciplinare, rezultă specificitatea și particularitățile răspunderii judecătorilor în raport cu răspunderea disciplinară comună a salariaților.

Aceasta întrucât săvârșirea abaterilor disciplinare enumerate de art. 99 din Legea nr. 303/2004, republicată, implică existența calității de judecător în raport cu persoana care săvârșește fapta – comisivă sau după caz omisivă.

Calitatea de judecător trebuie să o posede persoana fizică în momentul consumării abaterii disciplinare și implicit a constatării acesteia. Existența calității de judecător (calitate specială circumstanțială), înainte sau după consumarea și constatarea abaterii disciplinare nu prezintă relevanță, atât timp cât în momentul consumării abaterii disciplinare subiectul nu avea calitatea specială circumstanțială prevăzută de lege.

În privința obiectului și a subiectului abaterii disciplinare, precizăm că aceste două condiții alcătuiesc elementele preexistente.

Elementele preexistente ale abaterii disciplinare (obiect, subiect) împreună cu conținutul constitutiv al abaterii (latura obiectivă și latura subiectivă) generează conținutul juridic al abaterii disciplinare.

Conținutul constitutiv restrâns al abaterii disciplinare

III. LATURA OBIECTIVĂ – presupune săvârșirea unei fapte ilicite care generează, în raportul de la cauză la efect, un rezultat dăunător ordinii interioare în unitatea angajatoare.

1) **FAPTA ILICITĂ** – este definită de doctrină ca fiind fapta prin care, încălcându-se normele de comportament la locul de muncă, sunt cauzate prejudicii angajatorului.

Caracterul ilicit al faptei rezultă din neconcordanța acesteia cu obligațiile de serviciu.

Fapta generatoare de răspundere disciplinară poate fi comisivă - constând într-o acțiune prin care se încalcă o obligație de “non facere”, adică o normă prohibitivă sau poate fi omisivă – când se realizează prin neîndeplinirea unei activități ori neluarea unei măsuri, atunci când această activitate trebuie să fie întreprinsă de o anumită persoană, potrivit dispozițiilor legale.

În practica răspunderii juridice disciplinare de drept comun sunt posibile situații în care comportamentul ilicit al unei persoane să cuprindă atât acțiuni (comisiuni) cât și inacțiuni (omisiuni) ilicite.

În consecință fapta săvârșită de agent (salariat potrivit dreptului comun), trebuie să aibă caracter ilicit, ilicitatea apreciindu-se după condițiile generale.

2) Fapta ilicită trebuie să se afle în legătură de cauzalitate cu **rezultat dăunător**.

Rezultatul dăunător poate consta, după caz, fie într-un prejudiciu efectiv generat, fie într-o stare de pericol pentru valorile ocrotite de legiuitor.

PREJUDICIUL – ca element al răspunderii disciplinare – constă în efectul negativ suferit de o anumită persoană (angajator), ca urmare a faptei ilicite săvârșite de o altă persoană (angajat).

În materia răspunderii disciplinare, în cazul când sunt dovedite elementele abaterii disciplinare constând în încălcarea obligațiilor de serviciu (fapta ilicită) și vinovăția (latura subiectivă), rezultatul dăunător și raportul de cauzalitate sunt prezumate. Aceste prezumții sunt simple (juris tantum) și, în consecință, salariatul putând produce proba contrarie.

3) Al treilea element al laturii obiective îl reprezintă existența **RAPORTULUI DE CAUZALITATE** între fapta ilicită și rezultatul dăunător socialmente periculos.

Pentru angajarea răspunderii disciplinare, în general, nu este suficient să existe o faptă ilicită și un rezultat dăunător, fără nici o legătură între ele.

Din aceste considerente rezultă că este necesar ca între faptă și urmarea vătămătoare (stare de pericol sau prejudiciu material efectiv), să existe un raport de cauzalitate – în sensul că acea faptă ilicită, generatoare de prejudicii (care este cauza) a provocat rezultatul dăunător (efectul cauzei).

În teoria răspunderii juridice disciplinare au fost ridicate o serie de probleme care privesc situația în care efectul a fost precedat de o multitudine de acțiuni umane sau de alte împrejurări.

Astfel, deși în materia răspunderii disciplinare, în general, se opinează în privința prezumării raportului de cauzalitate, credem că nu este lipsit de interes să precizăm câteva aspecte referitoare la constatarea și identificarea acestuia:

- necesitatea de a stabili nu un raport de cauzalitate în general, ci raportul de cauzalitate specific între fapta ilicită și rezultatul dăunător (stare de pericol pentru valorile sociale protejate sau prejudiciu); pentru analiza raportului de cauzalitate specific interesează în prim plan faptele care au declanșat punerea în mișcare a acestor cauze, faptele care au favorizat desfășurarea nestingherită a cauzelor ori faptele care nu au împiedicat această desfășurare;

- caracterul obiectiv al raportului de cauzalitate. Chiar dacă o acțiune implică o desfășurare unitară pe plan fizico-psihic, în privința raportului de cauzalitate nu interesează aspectele de ordin psihic; ele fac parte din condiția generală subiectivă și anume – vinovăția;

- la stabilirea raportului de cauzalitate se va ține seama pe lângă fapta ilicită ca acțiune pozitivă și de fapta ilicită ca inacțiune, respectiv de neîndeplinirea anumitor obligații prevăzute de lege;

- o anumită incidență asupra raportului de cauzalitate o reprezintă faptele umane și factorii exteriori. La săvârșirea faptei se poate întâlni nu numai fapta autorului ori a coautorilor ci și faptele instigatorilor, complicilor, favorizatorilor, tănuitorilor (când fapta ilicită constituie atât abatere disciplinară, cât și elementul material al unei infracțiuni);

- nu în ultimul rând este de remarcat faptul că datorită varietății cazurilor de răspundere disciplinară, rezultă necesitatea ca însuși specificul categoriei cauzalității în acest domeniu să fie precizat în sensul că nu întotdeauna raportul cauzal este un raport direct între faptă și rezultatul dăunător.

Uneori, raportul de cauzalitate dintre faptă și urmarea vătămătoare este mediat, în sensul că prin fapta ilicită s-a creat posibilitatea ca anumiți factori (umani sau naturali) să acționeze și să producă în mod direct starea de pericol sau prejudiciul.

Fără să insistăm asupra teoriilor avansate în doctrină pentru determinarea concretă a raportului de cauzalitate, precizăm că premisele menționate trebuiesc stabilite pentru concretizarea raportului cauzal dintre fapta ilicită și rezultatul socialmente periculos, raport care formează unul dintre conținuturile obiective ale răspunderii juridice disciplinare.

IV. Latura subiectivă – sau vinovăția (culpa) constă în atitudinea psihică negativă a subiectului în raport cu fapta sa.

Astfel, nu este suficient ca fapta agentului să fie obiectiv ilicită, ci mai este necesar ca aceasta să-i fie subiectiv imputabilă.

Corespunzător formelor și gradelor de vinovăție din dreptul penal, abaterile disciplinare pot fi săvârșite cu intenție, din culpă sau cu praeterintenție (intenție depășită).

La rândul ei **intenția**, ca formă de vinovăție, prezintă două modalități:

- **directă** – când subiectul prevede și urmărește producerea efectului dăunător al faptei sale;

- **indirectă** - când subiectul prevede efectul dăunător, fără a-l urmări, acceptând totuși producerea lui.

Culpa – ca formă a vinovăției, prezintă la rândul ei două modalități:

- **culpa cu previziune – ușurința** – când subiectul prevede efectul dăunător, nu-l acceptă, socotind fără temeii că nu se va produce;

- **culpa fără previziune – nesocotința** – atunci când subiectul nu prevede efectul deși putea sau trebuia să-l prevadă.

Praeterintenția (intenția depășită) există atunci când subiectul prevede rezultatul socialmente periculos al faptei pe care îl urmărește în mod activ sau îl acceptă dar se produce rezultatul material mai grav sau în plus față de care agentul se află în culpă, fie în culpă cu previziune când socotește fără temeii că nu se va produce rezultatul, fie în culpă fără previziune când agentul nu prevede rezultatul deși trebuia și putea să-l prevadă.

Posibilitatea subiectului de a prevedea rezultatul dăunător al faptei trebuie apreciată în concret de la caz la caz, în raport de particularitățile subiective ale autorului: pregătire, capacitate, experiență, aptitudini personale etc.

Am tratat succint condițiile răspunderii juridice disciplinare – în general – pentru a trece – în cele ce urmează – la analiza abaterilor disciplinare ce pot fi săvârșite de judecători.

4. Abaterile disciplinare ale judecătorilor. Cauzele care înlătură caracterul de abatere disciplinară a faptei. Sancțiunile disciplinare ce se pot aplica judecătorilor.

Dispozițiile art.99 din Legea nr. 303/2004, republicată, prevede următoarele abateri disciplinare ce pot fi săvârșite de judecători:

- a) încălcarea prevederilor legale referitoare la declarațiile de avere, declarațiile de interese, incompatibilități și interdicții privind pe judecători;
- b) intervențiile pentru soluționarea unor cereri, pretinderea sau acceptarea rezolvării intereselor personale sau ale membrilor familiei ori ale altor persoane, altfel decât în limita cadrului legal reglementat pentru toți cetățenii, precum și imixtiunea în activitatea altui judecător sau procuror;
- c) desfășurarea de activități publice cu caracter politic sau manifestarea convingerilor politice în exercitarea atribuțiilor de serviciu;
- d) nerespectarea secretului deliberării sau a confidențialității lucrărilor care au acest caracter;
- e) nerespectarea în mod repetat și din motive imputabile a dispozițiilor legale privitoare la soluționarea cu celeritate a cauzelor;
- f) refuzul nejustificat de a primi la dosar cererile, concluziile, memoriile sau actele depuse de părțile din proces;
- g) refuzul nejustificat de a îndeplini o îndatorire de serviciu;
- h) exercitarea funcției, inclusiv nerespectarea normelor de procedură, cu rea-credință sau din gravă neglijență, dacă fapta nu constituie infracțiune;
- i) efectuarea cu întârziere a lucrărilor, din motive imputabile;
- j) absențele nemotivate de la serviciu, în mod repetat;
- k) atitudinea nedemnă în timpul exercitării atribuțiilor de serviciu față de colegi, avocați, experți, martori sau justițiabili;
- l) neîndeplinirea obligației privind transferarea normei de bază la instanța la care judecătorul funcționează;
- m) nerespectarea dispozițiilor privind distribuirea aleatorie a cauzelor;
- n) participarea directă sau prin persoane interpuse la jocurile de tip piramidal, jocuri de noroc sau sisteme de investiții pentru care nu este asigurată transparența fondurilor în condițiile legii.

Din examinarea abaterilor disciplinare precizate, rezultă că judecătorii răspund disciplinar pentru două categorii de abateri respectiv:

- abateri de la îndatoririle de serviciu (acestea sunt prevăzute în art. 99 lit. a, c, d, e, f, g, h, i, j, k, l, m din Legea nr. 303/2004);

- abateri disciplinare care rezultă din comportări care dăunează interesului serviciului sau prestigiului instanței (art. 99 lit. b, n din Legea nr. 303/2004).

Datorită faptului că în privința judecătorilor abaterile disciplinare sunt menționate expres de lege, rezultă că titularul acțiunii disciplinare nu poate “înființa”, prin analogie, alte abateri disciplinare.

De aceea, pentru ca în sarcina unui judecător să se rețină săvârșirea unei abateri disciplinare, este imperios necesar să se hotărască pe baza unei analize atente a faptei comise, dacă sunt întrunite elementele constitutive ale abaterii disciplinare: obiectul, subiectul, latura obiectivă și latura subiectivă.

Dacă lipsește unul din elementele constitutive menționate sau un element preexistent (obiect, subiect), nu poate fi reținută răspunderea disciplinară în sarcina judecătorului.

Analiza laturii obiective a abaterilor disciplinare ce pot fi săvârșite de judecători:

a) încălcarea prevederilor legale referitoare la declarațiile de avere, declarațiile de interese, incompatibilități și interdicții privind pe judecători.

Actul ilicit de conduită constă într-o omisiune, respectiv în fapte comisive. Concret, elementul material constă în nedepunerea în termen a declarațiilor de avere sau de interese ori în completarea eronată a acestor declarații.

Legea se referă la incompatibilități sau interdicții instituite prin dispozițiile art. 5-10 din Legea nr. 303/2004, republicată.

Urmarea vătămătoare constă în crearea unei stări de pericol referitoare la exactitatea declarațiilor date de judecători, sau după caz, în crearea unei stări de pericol rezultată din nerespectarea incompatibilităților și interdicțiilor. Raportul de cauzalitate rezultă din materialitatea faptei- ex re.

Consacrarea acestei abateri disciplinare are menirea de a prezerva **independența și imparțialitatea** membrilor corpului judecătoresc.

b) Intervențiile pentru soluționarea unor cereri, pretinderea sau acceptarea rezolvării intereselor personale sau ale membrilor familiei ori ale altor persoane, altfel decât în limita cadrului legal reglementat pentru toți cetățenii, precum și imixtiunea în activitatea altui judecător sau procuror.

Instituirea acestei abateri disciplinare are rolul de a preveni și eventual de a corijă acțiunile membrilor corpului judecătoresc care au ca scop satisfacerea unor interese private în alt mod decât prin procedura legală.

Elementul material conține două modalități alternative. Prima modalitate se referă la intervențiile pentru soluționarea unor cereri sau pretinderea ori acceptarea rezolvării intereselor private altfel decât în limita cadrului legal reglementat pentru toți cetățenii. Evident intervențiile trebuie să fie realizate pe lângă persoane fizice cu funcții de conducere din instituții sau alte unități. Ele trebuie să se refere la soluționarea unor interese private în alt mod decât pe cale legală.

A doua modalitate alternativă are în vedere imixtiunea în activitatea altui judecător sau a unui procuror. Imixtiunea constă în amestecul respectivului judecător în activitatea profesională desfășurată de un alt magistrat. Desigur imixtiunea are ca scop satisfacerea unor interese private. Urmarea vătămătoare constă într-o stare de pericol referitoare la relațiile sociale care au ca obiect independența puterii judecătorești, precum și la cele referitoare la respectarea cadrului legal pentru soluționarea diverselor cereri care privesc interese private cu caracter legal și legitim. Raportul de cauzalitate rezultă din săvârșirea oricăreia dintre modalitățile alternative prevăzute de lege.

c) desfășurarea de activități publice cu caracter politic sau manifestarea convingerilor politice în exercitarea atribuțiilor de serviciu.

Politica reprezintă activitatea desfășurată de partidele și organizațiile politice, de persoanele fizice, de grupurile de presiune etc. în scopul ajungerii la guvernare sau cu intenția de a-și impune propriile programe de guvernare.

În prima modalitate a acestei abateri disciplinare judecătorul trebuie să desfășoare activități publice cu caracter politic. Este deci necesar ca activitățile cu caracter politic să fie desfășurate **în public**.

A doua modalitate alternativă constă în manifestarea de către judecător a convingerilor politice în exercitarea atribuțiilor de serviciu.

Urmarea vătămătoare constă într-o stare de pericol referitoare la potențiala afectare a independenței autorității judecătorești.

Judecătorul fiind o emanație a statului dar și o contrapondere a celorlalte puteri constituite în stat trebuie să fie mai presus de luptele politice care prin natura lor sunt partinice și pasionale.

Fiind o abatere disciplinară care prin natura sa – indiferent de modalitatea alternativă de realizare – pune în pericol **independența** autorității judecătorești și a membrilor care o compun, raportul causal rezultă din materialitatea faptei – ex re.

d) nerespectarea secretului deliberării sau a confidențialității lucrărilor care au acest caracter.

Această abatere disciplinară se referă la nerespectarea secretului deliberării sau a confidențialității lucrărilor care au acest caracter. Legiuitorul nu a prevăzut modalități alternative; practic nerespectarea secretului deliberării constituie un exemplu cert determinat.

Deliberarea completului de judecată este prevăzută de art. 343 din Codul de procedură penală. Art. 307 alin. 2 din Codul de procedură penală prevede: „Completul de judecată deliberează în secret.”

Rațiunea instituirii secretului deliberării membrilor completului de judecată rezidă în intenția manifestă a legiuitorului de a asigura deplina independență și efectivă imparțialitate a fiecărui judecător care este membru al completului de judecată.

Secretul deliberării îl apară pe judecător de eventuale presiuni din partea politicului, a exponenților autorității executivului, din partea grupurilor de presiune, a opiniei publice și de ce nu din partea șefilor ierarhici.

Nerespectarea confidențialității lucrărilor de către judecător atrage o stare de pericol privitoare la buna desfășurare a justiției ca serviciu public dar și cu privire la asigurarea efectivă a independenței și imparțialității membrilor care compun completele de judecată.

Fiind o abatere „de pericol”, formală, raportul de causalitate rezultă din săvârșirea faptei ilicite cu caracter disciplinar.

e) nerespectarea în mod repetat și din motive imputabile a dispozițiilor legale privitoare la soluționarea cu celeritate a cauzelor.

Soluționarea cu celeritate a cauzelor constituie una dintre prioritățile reformei sistemului judiciar din România.

În perioada de preaderare Comisia pentru justiție și afaceri interne a Uniunii Europene a accentuat, prin reprezentanții săi, necesitatea operativității în soluționarea cauzelor penale.

După aderarea României la Uniunea Europeană, la data de 01.01.2007, organele Uniunii continuă efortul – împreună cu autoritățile române – de a determina celeritatea soluționării cauzelor.

Evident, celeritatea soluționării cauzelor nu trebuie să dăuneze bunei administrări a materialului probator.

Abaterea disciplinară se referă la nerespectarea dispozițiilor legale privitoare la soluționarea cu celeritate a cauzelor. Nerespectarea trebuie să se realizeze în mod **repetat**, adică să fie constatată cel puțin de două ori de organele de control. De asemenea, nerespectarea acestor dispoziții trebuie să-i fie imputabilă judecătorului. Reținerea imputabilității se face avându-se în vedere gradul de complexitate a cauzelor deduse judecării.

Urmarea vătămătoare constă în crearea unei stări de pericol privitoare la relațiile sociale referitoare la încrederea cetățenilor în actul de justiție.

Raportul de cauzalitate rezultă din însăși materialitatea faptei săvârșite.

f) refuzul nejustificat de a primi la dosar cererile, concluziile, memoriile sau actele depuse de părțile din proces.

Abaterea disciplinară se referă la refuzul de a primi anumite înscrisuri la dosar, depuse de părțile din proces. Înscrisurile pot fi: cereri, concluzii, memorii sau alte acte.

Pentru a constitui abatere disciplinară refuzul judecătorului trebuie să fie **nejustificat**. Cu alte cuvinte refuzul trebuie să nu se fundamenteze pe o dispoziție legală.

Astfel, refuzul **nu este nejustificat** dacă partea litigantă dorește să depună aceleași înscrisuri pe care le-a depus și la un termen anterior, sau dacă partea înțelege să depună înscrisuri probatorii după finalizarea cercetării judecătorești.

Urmarea vătămătoare constă în crearea unei stări de pericol pentru buna funcționare a justiției ca serviciu public și totodată în crearea unei stări de pericol relative la încrederea cetățenilor în competența profesională și în buna-credință a membrilor corpului judecătoresc.

De asemenea, urmarea vătămătoare constă și în potențiala lezare a drepturilor procesuale ale părții litigante cu consecințe asupra dezlegării fondului cauzei.

Raportul de cauzalitate rezultă din săvârșirea actului interzis sub sancțiune disciplinară.

g) refuzul nejustificat de a îndeplini o îndatorire de serviciu.

Această abatere disciplinară se referă la refuzul de a îndeplini o îndatorire de serviciu. Refuzul trebuie să fie **nejustificat**. Astfel, de exemplu înrunește conținutul constitutiv al abaterii disciplinare: refuzul judecătorului de a servi ca judecător de serviciu sau de a servi ca judecător de permanență pentru luarea măsurilor preventive.

Dacă refuzul este justificat fapta nu constituie abatere disciplinară. De exemplu refuzul judecătorului aflat legal în concediu medical de a intra în ședință de judecată la solicitarea președintelui instanței la care funcționează.

Urmarea vătămătoare constă în afectarea relațiilor sociale care ocrotesc raporturile de serviciu în justiție. Nu este necesar ca aceste raporturi să fie efectiv prejudiciate; este suficient să existe aptitudinea de a fi lezate adică de a fi puse în pericol.

Raportul causal rezultă din săvârșirea actului de conduită interzis.

h) exercitarea funcției, inclusiv nerespectarea normelor de procedură, cu rea-credință sau din gravă neglijență, dacă fapta nu constituie infracțiune.

Această abatere disciplinară este reprodusă astfel cum a fost modificată prin art. II alin. 3 din Legea nr. 356/2006.

Ea constă în exercitarea funcției cu rea –credință sau din gravă neglijență. Legiuitorul a particularizat incluzând în cadrul abaterii disciplinare și **nerespectarea normelor de procedură**.

Fapta constituie abatere disciplinară doar dacă datorită pericolului social specific (concret) ea nu constituie infracțiune.

În esență se are în vedere exercitarea abuzivă a funcției în mod intenționat (cu rea –credință) sau din culpă gravă (culpa lata –gravă neglijență).

Urmarea vătămătoare constă în lezarea efectivă a bunului mers a activității instanțelor judecătorești.

Raportul causal trebuie stabilit în fiecare caz concret în parte, abaterea disciplinară fiind reală, adică de rezultat.

i) efectuarea cu întârziere a lucrărilor, din motive imputabile.

Această abatere disciplinară se referă la efectuarea lucrărilor cu întârziere, care trebuie să fie determinată de motive imputabile judecătorului. Situația tipică o reprezintă redactarea

hotărârilor judecătorești penale. Potrivit art. 310 alin. 2 teza a II-a din Codul de procedură penală: „... Hotărârea se redactează în cel mult 20 de zile de la pronunțare.”

Dacă hotărârea judecătorească penală se redactează după depășirea termenului menționat, desigur că ea își va produce efectele, termenul stipulat fiind de recomandare. Totuși, dacă judecătorul redactează majoritatea hotărârilor cu întârziere se poate angaja răspunderea disciplinară a acestuia. Pentru a se angaja această formă de răspundere juridică este necesar ca efectuarea cu întârziere a lucrărilor să constituie un „stil de muncă” al judecătorului, întârzierile fiind dinainte programate.

Urmarea vătămătoare constă în prejudicierea prestigiului justiției.

Raportul de cauzalitate rezultă din însăși materialitatea faptei săvârșite.

j) absențele nemotivate de la serviciu, în mod repetat.

Absențele nemotivate de la serviciu constituie, în mod evident, o abatere disciplinară. În acest fel sunt grav prejudiciate relațiile de serviciu. Legea utilizează noțiunea de „absențe”, ceea ce înseamnă că nu se poate angaja răspunderea juridică disciplinară a judecătorului pentru o unică absență. Utilizarea în textul legal a sintagmei „în mod repetat” apare ca fiind inutilă și lipsită de relevanță sub aspect juridic.

Raportul causal trebuie stabilit în fiecare caz concret în parte, deoarece abaterea este reală sau de rezultat. Ori de câte ori se poate demonstra că fără actul de conduită interzis nu s-ar fi produs urmarea vătămătoare există raport de cauzalitate chiar dacă intervin factori anteriori, concomitenți sau posteriori comiterii faptei ilicite.

k) atitudinea nedemnă în timpul exercitării atribuțiilor de serviciu față de colegi, avocați, experți, martori sau justițiabili.

Atitudinea nedemnă în exercitarea atribuțiilor de serviciu este prin natura sa aptă de a aduce atingere relațiilor sociale referitoare la buna desfășurare a activității profesionale. Atitudinea nedemnă se concretizează în forme variate: cuvinte obscene, cuvinte indecente, gesturi cu caracter obscen, expresii triviale sau lipsite de politețe.

Această atitudine trebuie, pentru a constitui abatere disciplinară, să se manifeste în raport cu: judecători, procurori, avocați, experți, martori și justițiabili.

Urmarea vătămătoare constă în crearea unei stări de pericol pentru relațiile sociale privitoare la educația civică și bunul simț al membrilor corpului judecătoresc.

Raportul causal rezultă din însăși materialitatea faptei.

l) neîndeplinirea obligației privind transferarea normei de bază la instanța la care funcționează judecătorul.

Această abatere disciplinară se referă exclusiv la judecătorii care au și calitatea de cadre didactice în învățământul universitar.

Urmarea vătămătoare constă în stabilitatea locului de muncă și în atașamentul judecătorului față de autoritatea judecătorească, acestea putând fi afectate.

Raportul causal rezultă din materialitatea faptei, abaterea disciplinară fiind de pericol social, formală.

Din punctul nostru de vedere această abatere disciplinară este discutabilă. Aceasta în sensul că judecătorul care îndeplinește și funcția de cadru didactic universitar poate avea norma de bază la universitate fără a-i fi afectate în vreun fel independența și imparțialitatea cu ocazia soluționării cauzelor deduse judecării.

m) nerespectarea dispozițiilor privind distribuirea aleatorie a cauzelor.

Această abatere disciplinară are rolul de a asigura în mod direct independența și imparțialitatea judecătorilor cu ocazia soluționării cauzelor.

Distribuirea direcționată a cauzelor ar putea crea impresia interesului judecătorilor de a judeca doar anumite cauze sau anumite părți litigante.

Urmarea vătămătoare constă în crearea aptitudinii de a leza independența și imparțialitatea membrilor completelor de judecată.

Raportul causal rezultă din săvârșirea actului de conduită interzis, adică din materialitatea faptei.

n) participarea directă sau prin persoane interpuse la jocurile de tip piramidal, jocuri de noroc sau sisteme de investiții pentru care nu este asigurată transparența fondurilor în condițiile legii.

Respectiva abatere disciplinară are menirea de a împiedica membrii corpului judecătoresc să participe la jocuri de tip piramidal, la jocuri de noroc sau la sisteme de investiții pentru care nu este asigurată transparența fondurilor. Legea dorește să prezerve moralitatea, onestitatea și cinstea judecătorilor în societate.

Urmarea vătămătoare constă în crearea unei stări de pericol relativă la încrederea opiniei publice în cinstea, corectitudinea și moralitatea corpului judecătoresc.

Raportul de cauzalitate rezultă din materialitatea faptei deoarece abaterea disciplinară analizată este formală sau de pericol social.

Cu privire la elementele preexistente (obiect și subiect) nu vom insista asupra lor în cadrul acestui punct deoarece, în partea introductivă a punctului 3 – intitulat: “Teoria generală a răspunderii juridice disciplinare. Condițiile răspunderii disciplinare” – au fost analizate.

Poate ar mai fi necesară o precizare referitoare la obiectul abaterilor disciplinare săvârșite de către judecători.

Obiectul juridic comun (generic) al acestor abateri este reprezentat de relațiile sociale privitoare la: independența și imparțialitatea judecătorilor, la prestigiul puterii judecătorești și la reputația membrilor care o compun, la buna organizare și funcționare a organelor puterii judecătorești s.a.

*

* *

Cauzele care înlătură caracterul de abatere disciplinară a faptei.

În materia dreptului, principiile generale fiind puternic ancorate în morală, au consacrat unele împrejurări referitoare la vinovăție sau la caracterul faptei ilicite, care înlătură natura penală, disciplinară, civilă ori contravențională a unei fapte (comisive sau omisive).

Cauzele care înlătură caracterul de abatere disciplinară a faptei, sunt următoarele: legitimă apărare, starea de necesitate, cazul fortuit, riscul normal de serviciu, constrângerea fizică și constrângerea normală, eroarea de fapt, ordinul de serviciu al superiorului.

1. Legitima apărare.

Definiția legitimei apărări o găsim înscrisă în dispozițiile art. 44 cod penal român, ea producând efecte exoneratoare în privința răspunderii penale, a răspunderii civile și a răspunderii disciplinare.

Pentru ca fapta să fie considerată că a fost săvârșită în legitimă apărare, sunt necesare următoarele condiții:

a) Atacul la care se reacționează trebuie să fie material, adică să nu fie (per a contrario) un atac verbal constând în amenințări, insulte, calomnii;

- să fie direct, adică să amenințe nemijlocit obiectul împotriva căruia este îndreptat;

- să fie imediat, în sensul că pericolul pe care îl produce fie că s-a realizat (pericolul actual) fie că este pe punctul de a se produce (pericolul iminent);

- să fie injust, atacatorul să nu aibă temei juridic care să-i justifice comportamentul.

b) Atacul să fie îndreptat împotriva unei persoane ori a drepturilor acesteia sau împotriva unui interes general.

c) Atacul să pună în pericol grav – persoana ori drepturile celui atacat sau interesul general.

d) Apărarea să fie proporțională cu gravitatea pericolului și cu împrejurările în care s-a produs atacul.

Depășirea limitelor unei apărări proporționale este considerată legitimă apărare, cu efecte total exoneratoare, numai dacă această depășire s-a datorat tulburării sau temerii în care s-a aflat persoana în cauză.

2. Starea de necesitate

Este reglementată ca element exonerator de răspundere în art. 45 Cod penal. Art. 45 alin. 2 Cod penal prevede că: “este în stare de necesitate acela care săvârșește fapta pentru a salva de la un pericol iminent și care nu putea fi înlăturat altfel, viața, integritatea corporală sau sănătatea sa, a altuia sau un bun important al său ori al altuia, sau un interes obștesc”.

Potrivit art. 45 alin. 3 Cod penal: “nu este în starea de necesitate persoana care în momentul când a săvârșit fapta și-a dat seama că pricinuieste urmări vădit mai grave decât cele care s-ar fi putut produce dacă pericolul nu era înlăturat”.

Dacă este indiscutabil just ca starea de necesitate să ducă la exonerarea de răspundere disciplinară, sub aspect civil se remarcă totuși că salvarea valorilor aparținând cuiva se face cu prețul distrugerii, deteriorării sau degradării unor valori aparținând unei terțe persoane.

În literatură se opinează, tocmai din această cauză, în sensul recunoașterii în favoarea celui prejudiciat a unei acțiuni de recuperare a valorilor distruse.

Problema care s-a ridicat a fost temeiul juridic. Altfel spus s-a pus firesc întrebarea: pe ce temei juridic s-ar fundamenta această acțiune care nu este de răspundere civilă ci doar de reparare sau de recuperare a pierderii?

Temeiul general se consideră a fi îmbogățirea fără justă cauză, iar în situația în care cel prejudiciat a consimțit la producerea prejudiciului pentru salvarea valorilor altei persoane, acțiunea se întemeiază pe principiul gestiunii de afaceri.

3. Cazul fortuit

Potrivit dispozițiilor art. 47 Cod penal român constituie caz fortuit: “fapta prevăzută de lege ... al cărei rezultat este consecința unei împrejurări care nu putea fi prevăzută”.

În înțelesul textului, prin fapta săvârșită în caz fortuit se înțelege o faptă peste care se suprapune o întâmplare ce nu putea fi prevăzută și care produce un rezultat ce nu putea fi prevăzut.

Rezultă că în situația cazului fortuit este vorba de un rezultat, de o urmare periculoasă și vătămătoare, care însă se datorează unei împrejurări neprevăzute.

Condițiile cazului fortuit:

a) să se săvârșească o faptă ilicită care constituie elementul material al unei abateri disciplinare;

b) fapta să se datoreze unei acțiuni peste care se suprapune o altă acțiune sau întâmplare care provoacă un rezultat socialmente periculos;

c) persoana care a săvârșit prima acțiune să nu fi prevăzut și nici să nu fi putut prevedea apariția celei de-a doua și totodată a rezultatului socialmente periculos.

Ceea ce caracterizează cazul fortuit este imposibilitatea de prevedere a ivirii acțiunii sau întâmpinării suprapuse, care, în final, produce rezultatul socialmente periculos.

Această imposibilitate de prevedere este generală și obiectivă, în sensul că nici o altă persoană, într-o situație similară nu ar fi putut prevedea acea întâmplare.

Datorită faptului că făptuitorul nu prevede întâmplarea ce se ivește, nu prevede nici rezultatul care se produce.

În privința efectelor juridice apreciem că această cauză care înlătură caracterul disciplinar al faptei, exclude vinovăția autorului. Întrucât răspunderea disciplinară este o răspundere juridică subiectivă, având ca fundament culpa agentului, lipsa vinovăției autorului implică lipsa abaterii disciplinare și implicit a răspunderii juridice respective.

4. Riscul normal de serviciu și ordinul de serviciu al superiorului.

Îndeplinirea unei activități impuse sau permise de lege sau a ordinului superiorului, deși este de natură să cauzeze prejudicii unui drept subiectiv, prin încălcarea relațiilor sociale ocrotite, fapta generatoare – în esența ei – nu va avea caracter ilicit și, în consecință, nu se va pune problema angajării răspunderii disciplinare, deoarece ne aflăm într-o situație exoneratoare de răspundere juridică.

Ordinul superiorului nu poate fi invocat ca o cauză care înlătură caracterul disciplinar al faptei, în cazul săvârșirii unei abateri disciplinare, de către un judecător.

Această chestiune, deși în principiu este veridică, impune anumite nuanțări.

Deoarece judecătorul este independent și se supune numai legii, în activitatea pur jurisdicțională pe care o desfășoară nu poate interveni ordinul superiorului.

În consecință, pentru activitatea de judecată efectivă – jurisdictio – judecătorul nu poate invoca, ca o cauză exoneratoare de răspundere, ordinul superiorului.

Pentru activitatea administrativă, pe care o desfășoară judecătorul, ordinul superiorului (de regulă președintele instanței) implică obligația de execuție. În acest caz, dacă ordinul a fost emis de organul competent cu respectarea formelor legale și dacă ordinul nu este vădit ilegal ori abuziv, acesta constituie, în opinia noastră, o cauză care înlătură caracterul ilicit disciplinar al faptei comise de judecător.

Cu privire la ilegalitatea vădită a ordinului această trăsătură se apreciază în mod concret, în raport de pregătirea și experiența judecătorului, avându-se în vedere urgența acestui ordin, precum și persoana superioară ierarhic care a emis acest ordin.

Astfel, apreciem că ilegalitățile care nu sunt vădite pentru unii judecători (de regulă cei tineri) pot și trebuie să fie considerate vădite pentru alți judecători (cei cu experiență).

5. Constrângerea fizică și constrângerea morală

Aceste situații sunt reglementate în dispozițiile art. 46 alin. 1 și alin. 2 din Codul penal român:

Alin. 1: “Nu constituie infracțiune fapta prevăzută de legea penală săvârșită din cauza unei constrângeri fizice căreia făptuitorul nu i-a putut rezista”.

Alin. 2: “De asemenea, nu constituie infracțiune fapta prevăzută de legea penală, săvârșită din cauza unei constrângeri morale, exercitată prin amenințare cu un pericol grav pentru persoana făptuitorului ori a altuia și care nu putea fi înlăturat în alt mod.”

Deși sediul materiei acestei cauze care, în principiu, înlătură caracterul ilicit al unei fapte, se găsește înscris în Codul penal, ea este aplicabilă și în domeniul celorlalte forme de răspundere juridică, inclusiv pentru răspunderea juridică disciplinară.

Apreciem că această cauză de exonerare de răspundere juridică disciplinară este pe deplin aplicabilă și în privința abaterilor disciplinare săvârșite de judecători.

Condițiile de operare a constrângerii fizice:

- judecătorul să săvârșească o faptă (acțiune sau inacțiune) care constituie elementul material al unei abateri disciplinare;

- fapta să fie comisă datorită exercitării unei constrângeri fizice asupra judecătorului, adică să fie urmarea exercitării unei energii fizice asupra corpului persoanei investită cu funcția de judecător;

- persoana constrânsă (judecătorul) să nu poată rezista acelei constrângeri fizice și nici să nu poată înlătura respectiva constrângere fizică.

Imposibilitatea de a rezista constrângerii fizice trebuie examinată în raport de toate datele concrete ale speței, de către instanța disciplinară.

Efectele juridice – ale constrângerii fizice constau în aceea că fapta săvârșită nu este considerată abatere disciplinară. Temeiul juridic al acestei cauze care înlătură caracterul disciplinar al faptei, constă în lipsa laturii subiective.

Or, în lipsa laturii subiective nu este întrunit conținutul constitutiv al abaterii disciplinare, ceea ce conduce la inaplicabilitatea răspunderii juridice disciplinare.

Condițiile de operare a constrângerii morale

- judecătorul să comită o faptă, prevăzută de statutul disciplinar sau de Codul deontologic al magistraților;

- fapta săvârșită să fie comisă din cauza unei constrângeri morale, adică datorită unei amenințări cu un pericol grav pentru viața, libertatea, integritatea corporală ori bunurile persoanei amenințate (a judecătorului), a altei persoane (a unei rude) sau pentru interesul public - (de ex: siguranța națională, proprietatea publică etc.).

Desigur, este absolut necesar ca amenințarea adresată să provoace o stare de temere puternică. Pericolul grav cuprins în amenințare trebuie să fie resimțit de persoana amenințată ca o presiune morală care îi răpește libertatea de voință.

Aceste chestiuni fiind situații de fapt vor fi probate în fața instanței disciplinare.

- pericolul grav să nu poată fi înlăturat în alt mod, decât prin săvârșirea abaterii disciplinare, care este pretinsă de cel care amenință.

Privitor la această condiție, trebuiesc avute în vedere felul și natura constrângerii morale, împrejurările în care constrângerea morală s-a exercitat, personalitatea celui care a fost constrâns etc.

Efectele juridice ale constrângerii morale coincid cu efectele juridice ale constrângerii fizice. Deci fapta săvârșită de un judecător, care a fost constrâns moral, nu va constitui abatere disciplinară întrucât nu există vinovăție. Neexistând atitudinea nocivă psihică care compune latura subiectivă, desigur că nu există nici abatere disciplinară și, drept consecință, nu este generată răspunderea juridică disciplinară.

6. Eroarea de fapt

Această cauză care înlătură caracterul ilicit al faptei este consacrată prin dispozițiile art. 51 Cod penal: “Nu constituie infracțiune fapta prevăzută de legea penală, când făptuitorul, în momentul săvârșirii acestuia, nu cunoștea existența unei stări, situații sau împrejurări de care depinde caracterul penal al faptei.

Nu constituie o circumstanță agravantă împrejurarea pe care infractorul nu a cunoscut-o în momentul săvârșirii infracțiunii.

Dispozițiile alin. 1 și 2 se aplică și faptelor săvârșite din culpă pe care legea penală le pedepsește, numai dacă necunoașterea stării, situației sau împrejurării respective nu este ea însăși rezultatul culpei.

Necunoașterea sau cunoașterea greșită a legii penale nu înlătură caracterul penal al faptei”.

Și această cauză exoneratoare de răspundere este reglementată cu prioritate de Codul penal român. Desigur, eroarea de fapt este analizată și în alte domenii ale răspunderii juridice cum ar fi, spre exemplu, în cadrul răspunderii juridice civile.

Abaterile disciplinare ce pot fi comise de către judecători, după cum de altfel am mai precizat, sunt în mod limitativ prevăzute de Legea privind statutul judecătorilor și procurorilor nr. 303/2004, republicată.

Credem că, datorită calității speciale circumstanțiale pe care o are subiectul abaterilor disciplinare menționate, este greu de admis existența unei erori de fapt.

Spre exemplu: faptul că un judecător care a participat la o activitate publică cu caracter politic, nu a cunoscut – cel puțin în faza incipientă – natura politică a respectivei manifestări.

Desigur eroarea de fapt nu poate fi înlăturată – ab initio – dintre cauzele care exonerează pe un judecător de răspundere juridică disciplinară.

Din punct de vedere analitic precizăm faptul că eroarea de fapt, astfel cum rezultă din dispozițiile legale, privește două aspecte distincte:

- pe de o parte, există o eroare de fapt cu privire la o stare, situație, împrejurare care constituie un element al conținutului de bază al abaterii disciplinare (alin. 1);

- pe de altă parte, există o eroare de fapt cu privire la o stare, situație, împrejurare care constituie o circumstanță agravantă a unei abaterii disciplinare (alin. 2).

În prima situație, care privește eroarea de fapt referitoare la un element al conținutului de bază, efectul juridic este reprezentat de inexistența – în plenitudinea conținutului constitutiv a abaterii disciplinare.

În a doua situație, care privește eroarea de fapt referitoare la o circumstanță agravantă, efectul juridic este reprezentat de inexistența formei agravante sau calificate a abaterii disciplinare.

În concret, în raport cu reglementarea legală în vigoare, deși fiecare abatere disciplinară prezintă un pericol social generic (abstract), legiuitorul nu a prevăzut, în sistematizarea textului art. 99 din Legea nr. 303/2004, republicată, forme agravante ale abaterilor disciplinare.

Cu alte cuvinte, s-a optat din punct de vedere al sistematizării, pe descrierea abaterilor disciplinare, exclusiv în forma de bază.

O chestiune ce poate fi ridicată se referă la efectele juridice ale erorii de drept în cazul săvârșirii abaterilor disciplinare de către judecători.

Eroarea de drept – reprezintă o falsă reprezentare asupra existenței sau conținutului unei dispoziții normativ-juridice.

În literatura juridică s-a exprimat opinia potrivit căreia eroarea de drept nu ar putea constitui o cauză de înlăturare a caracterului ilicit, întrucât legiuitorul prezumă că toți cetățenii cunosc și oricum trebuie să cunoască legea (nemo censetur ignorare legem) ¹⁾.

În doctrina juridică, exceptând-o pe cea penală, s-a apreciat că opinia sus-citată prezintă un caracter formalist și trebuie privită cu rezervă, deoarece pot exista situații când populația ia cunoștință cu întârziere de existența unor norme juridice, datorită uneori sistemului deficitar de publicitate și difuzare²⁾.

În doctrina juridică penală se cunoaște instituția erorii de drept, care potrivit legii penale, nu produce efecte juridice.

Din punct de vedere penal, eroarea de drept înseamnă necunoașterea sau cunoașterea greșită că fapta săvârșită de o persoană este o faptă incriminată și sancționată de legea penală, constituind infracțiune.

Art. 51 alin. final din Codul penal se referă în mod exclusiv la necunoașterea sau cunoașterea greșită a legii penale.

În situația în care necunoașterea sau cunoașterea greșită din partea subiectului privește legea civilă sau o altă lege extrapenală (legea fiscală sau cea administrativă, spre exemplu) care însă au o legătură cu fapta penală, aceasta echivalează cu eroarea de fapt¹⁾.

Problema care se pune în discuție este următoarea: În dreptul disciplinar (în cadrul răspunderii juridice disciplinare), eroarea de drept este tratată în conformitate cu dreptul comun sau în conformitate cu dispozițiile penale? Sau, altfel spus, este eroarea de drept în materia disciplinară a judecătorilor producătoare sau nu de efecte juridice?

Într-o părere pe care o afirmăm, credem că, având în vedere calitatea specială a subiectului, în materie disciplinară, eroarea de drept nu este generatoare de efecte juridice.

Judecătorul este persoana care cunoaște legea. El pronunță dreptul – juris – dictio. Cu alte cuvinte el – judecătorul – nu poate invoca necunoașterea normelor juridice.

Conform acestei opinii, indiferent cărei ramuri de drept îi aparține o normă judecătorul este prezumat juris et de jure (absolut) că o cunoaște.

Într-o altă părere, la care subscriem, considerăm că judecătorul poate invoca eroarea de drept cu scopul producerii de efecte juridice pozitive. Această aserțiune ar părea bizară: un judecător care nu cunoaște textele legii proprii de organizare !!!

Deși la prima vedere, această teorie este lipsită de temei, credem că sunt două elemente care pot fi aduse în favoarea acestei teze.

Primul argument – privește relația dintre dreptul disciplinar și dreptul comun în materie.

În materie disciplinară, dreptul comun îl reprezintă ramura dreptului munci, iar în tăcerea legii se apelează la dreptul privat general, la dreptul civil.

Pe de altă parte, instanța disciplinară va proceda la judecarea cauzei, în baza procedurii disciplinare, iar în completare se va aplica procedura civilă.

Este firesc, deci, având în vedere caracterul dreptului civil, de a fi dreptul comun în materie, ca în cadrul dreptului disciplinar teoria erorii de drept să facă corp comun cu cea reglementată de doctrina juridică civilă.

¹⁾ A. Ionașcu, *Drept Civil, Partea generală*, București, Editura Didactică și Pedagogică, 1963, pag. 32

²⁾ Traian Ionașcu s.a., *Tratat de drept civil. Teoria obligațiilor*, Ed. Academiei, București, pag. 50

¹⁾ Ion Oancea – *Tratat de Drept Penal – Partea generală*, Editura ALL, București, 1994, pag. 192-193

Al doilea argument – se referă la natura normelor juridice penale. În raport cu celelalte norme din sistemul juridic, normele de drept penal sunt de strictă interpretare datorită caracterului represiv, punitiv și retributiv al Dreptului Penal.

În consecință, atât timp cât abaterea disciplinară nu întrunește conținutul constitutiv al unei infracțiuni, este firesc să se aplice în mod exclusiv dreptului disciplinar și, în subsidiar, normele dreptului comun.

Datorită acestor argumente tehnice și juridice considerăm să a doua opinie este cea corectă; aceasta în sensul că, de principiu, eroarea de drept în materie disciplinară este producătoare de efecte juridice pozitive.

Desigur, instanța disciplinară va avea în vedere întregul material probator administrat, inclusiv pregătirea universitară și profesională a judecătorului, temeuri care coroborate cu alte probe pot conduce la înlăturarea unei astfel de apărări.

Sancțiunile disciplinare ce se pot aplica judecătorilor

Art. 100 din Legea nr. 303/2004, republicată, prevede următoarele sancțiuni disciplinare, care se pot aplica judecătorilor, în raport cu gravitatea abaterii:

- a) avertismentul;
- b) diminuarea indemnizației de încadrare lunare brute cu până la 15% pe o perioadă de la o lună la 3 luni;
- c) mutarea disciplinară pentru o perioadă de la o lună la 3 luni la o instanță situată în circumscripția aceleiași curți de apel;
- d) excluderea din magistratură.

Sancțiunile disciplinare, în general, reprezintă mijloace de constrângere, cu un pronunțat caracter educativ.

Scopul existenței și a aplicării sancțiunilor disciplinare îl constituie apărarea ordinii disciplinare, întărirea spiritului de responsabilitate pentru îndeplinirea îndatoririlor de serviciu și pentru respectarea normelor de conduită, precum și prevenirea comiterii actelor de indisciplină.

Sancțiunile disciplinare sunt prevăzute, în principiu, în mod expres și limitativ de lege, respectând, în acest fel, principiul legalității sancțiunii.

a) Avertismentul– reprezintă cea mai puțin severă sancțiune disciplinară ce poate fi aplicată unui judecător.

Prin intermediul acestei sancțiuni disciplinare i se pune în vedere judecătorului faptul că nu și-a îndeplinit, în mod normal, una sau mai multe obligații de serviciu. Credem că această sancțiune fiind cea mai ușoară, trebuie să fie aplicată judecătorilor care au săvârșit abateri de mică importanță, de regulă din culpă ca formă de vinovăție.

b) Diminuarea indemnizației de încadrare lunare brute cu până la 15% pe o perioadă de la o lună la 3 luni.

Prin excelență această sancțiune disciplinară are un efect precumpănitor patrimonial, constând în micșorarea (reducerea) veniturilor ce pot fi obținute de către judecător.

Desigur, ca orice sancțiune disciplinară, și aceasta are un efect moral asupra respectivului judecător.

Este firesc ca această sancțiune să fie aplicată pentru acele abateri disciplinare care dăunează bunului mers al unității sau pentru repetarea sistematică, de către subiect, a unor abateri disciplinare mai ușoare.

c) Mutarea disciplinară pentru o perioadă de la o lună la 3 luni la o instanță situată în circumscripția aceleiași curți de apel.

În primul rând se observă că această sancțiune disciplinară este temporară; poate fi aplicată pentru o perioadă limitată de 1-3 luni.

Apoi, trebuie să constatăm faptul că mutarea disciplinară a judecătorului nu poate avea loc decât la o instanță situată în circumscripția teritorială a aceleiași curți de apel.

Legiuitorul a limitat, din punct de vedere teritorial, posibilitatea de “mutare disciplinară” a judecătorului, având în vedere credem cel puțin două considerente:

- judecătorul să se afle, din punct de vedere administrativ, sub controlul conducerii respectivei curți de apel;

- să nu îngreuneze, în mod excesiv, situația judecătorului, cu referire specială la distanța dintre domiciliul său și noul loc de muncă temporar.

Aceste considerente sunt, în opinia noastră, atât favorabile cât și defavorabile judecătorului.

Este salutar faptul că judecătorul nu este obligat să se deplaseze la o instanță din circumscripția altei curți de apel, ceea ce ar reprezenta parcurgerea unei distanțe considerabile.

Dar, odată ce judecătorul a fost sancționat disciplinar, de regulă, la sesizarea președintelui instanței unde funcționează sau la sesizarea judecătorilor-inspectorii de la Curtea de Apel, ar fi de dorit, ca acesta să nu mai fie “supravegheat” de aceeași șefi ierarhici care și-au format deja o “păreră” despre el !!!

d) Excluderea din magistratură.

Aceasta reprezintă cea mai gravă sancțiune disciplinară ce poate fi aplicată unui judecător.

Excluderea din magistratură trebuie să intervină, ca sancțiune disciplinară, în situația săvârșirii unor abateri disciplinare foarte grave sau în ipoteza în care deși judecătorul a mai fost sancționat disciplinar, acesta continuă să comită abateri disciplinare grave.

Efectul principal al acestei abateri disciplinare îl reprezintă pierderea calității de judecător și implicit de magistrat.

În consecință persoana fizică este exclusă din cadrul corpului magistraților, încetând orice raport juridic de autoritate existent la numirea în funcție.

Ulterior, Președintele României îl va elibera din funcție pe judecător, prin decret prezidențial, care va fi publicat în Monitorul Oficial al României.

5) Instanțele disciplinare. Exercițarea acțiunii disciplinare. Titularul acțiunii disciplinare. Cercetarea prealabilă. Judecata.

1) Instanțele disciplinare.

Legea pentru organizarea judecătorească nr. 92/1992 prevede că instanțele disciplinare care judecă abaterile săvârșite de magistrați sunt:

- Consiliul Superior al Magistraturii
- Înalta Curte de Casație și Justiție

Având în vedere tema lucrării vom aborda în continuare doar acele instanțe disciplinare care judecă abaterile săvârșite exclusiv de judecători.

Consiliul Superior al Magistraturii.

Îndeplinește în temeiul art. 44 alin. 1 din Legea nr. 317/2004, republicată, prin Secția pentru judecători rolul de instanță de judecată în domeniul răspunderii disciplinare a judecătorilor.

Secția pentru judecători are rolul de instanță disciplinară și pentru magistrații asistenți ai Înaltei Curți de Casație și Justiție.

În competența Secției pentru judecători a Consiliului Superior al Magistraturii intră judecarea tuturor abaterilor disciplinare, săvârșite de către judecătorii de la toate instanțele judecătorești.

Acțiunea disciplinară se exercită de comisiile de disciplină ale C. S. M. formate dintr-un membru al Secției pentru judecători și doi inspectori ai Serviciului de inspecție judiciară pentru judecători. Secția pentru judecători a C. S. M. numește anual membrii comisiei de disciplină. În comisiile de disciplină nu pot fi numiți doi ani consecutiv aceeași membri. Membrii de drept, președintele și vicepreședintele C. S. M. nu pot fi numiți în comisiile de disciplină.

2) Exercițarea acțiunii disciplinare.

Titularul acțiunii disciplinare.

În cazul abaterilor disciplinare săvârșite de judecători, acțiunea disciplinară se exercită de comisiile de disciplină ale Consiliului Superior al Magistraturii în conformitate cu dispozițiile art. 46 alin. 1 coroborat cu art.45 alin. 1 din Legea nr. 317/2004, republicată.

3) Cercetarea prealabilă.

În cadrul procedurii judecării abaterilor săvârșite de judecători există o cercetare prealabilă.

Obiectul cercetării prealabile îl constituie stabilirea în concret a existenței faptelor imputate judecătorului, a urmărilor dăunătoare produse sau care s-ar fi putut produce, a împrerjurărilor în care a fost săvârșită fapta, a mijloacelor de săvârșire, a modului de operare, a existenței sau inexistenței vinovăției făptuitorului, a circumstanțelor reale sau / și personale în care a fost comisă fapta, precum și adunarea de date concludente și utilizate cauzei.

Cercetarea prealabilă se efectuează de către inspectorii din cadrul Serviciului de inspecție judiciară pentru judecători.

Pe parcursul cercetării prealabile se vor lua explicații de la persoanele care pot da relații cu privire la fapta ce constituie abatere disciplinară.

Obligatoriu persoana care efectuează cercetarea prealabilă trebuie să procedeze la ascultarea judecătorului în cauză.

Persoana desemnată să efectueze cercetarea prealabilă trebuie să verifice afirmațiile și susținerile judecătorului în cauză.

Dacă judecătorul cercetat refuză să se prezinte la cercetări, acest fapt se va constata printr-un proces - verbal. Neprezentarea judecătorului cercetat nu împiedică terminarea cercetării prealabile.

Rezultatul cercetării prealabile se înaintează comisiei de disciplină în termen de **60 de zile** de la înregistrarea sesizării la C. S. M. . În următoarele **20 de zile** comisia de disciplină va sesiza Secția pentru judecători în vederea soluționării acțiunii disciplinare.

Dacă înainte de sesizarea Secției pentru judecători comisia de disciplină constată că sunt necesare verificări suplimentare va desemna un inspector din cadrul Serviciului de inspecție judiciară pentru judecători pentru completarea cercetării prealabile. În maxim **30 de zile** comisia de disciplină trebuie să primească rezultatul verificărilor suplimentare. În această ipoteză termenul de **20 de zile** în care comisia de disciplină urmează să sesizeze Secția pentru judecători a C. S. M. pentru soluționarea acțiunii disciplinare va curge de la primirea rezultatului obținut în urma verificărilor suplimentare.

Pe baza probatoriului administrat de către persoana desemnată, în cadrul cercetării prealabile, comisia de disciplină - în calitate de titular al acțiunii disciplinare – va da unul din următoarele acte:

- **act de clasare** – când fapta nu a fost comisă sau deși a fost săvârșită nu constituie abatere disciplinară ori în cazul în care judecătorul nu a lucrat cu vinovăție (art.46 alin.6 din Legea 317/2004, republicată);

- **act de sesizare a instanței disciplinare** — Secția pentru judecători a C. S. M. - în cazul în care sunt întrunite elementele răspunderii juridice disciplinare a judecătorului.

4) Judecata.

Regulamentul pentru organizarea și funcționarea Consiliului Superior al Magistraturii reglementează faza de judecată din cadrul procedurii de soluționare a sesizărilor privind abaterile disciplinare.

Judecătorul împotriva căruia s-a exercitat acțiunea disciplinară este citat în mod obligatoriu. Judecătorul poate fi reprezentat de un alt judecător sau poate fi asistat ori reprezentat de un avocat.

Judecătorul supus procedurii disciplinare și respectiv judecătorul care îl reprezintă ori avocatul care-l asistă sau, după caz îl reprezintă, au dreptul să ia cunoștință de toate actele dosarului și pot propune administrarea de probe în apărare.

Evident, titularul acțiunii disciplinare are dreptul să ia cunoștință de actele depuse în apărare de judecătorul împotriva căruia s-a pornit procedura disciplinară.

Secția pentru judecători a Consiliului Superior al Magistraturii va soluționa acțiunea introdusă prin hotărâre motivată. Aceasta se va comunica în scris judecătorului, prin grija Secretariatului general al C. S. M. . În esență hotărârea pronunțată de secția pentru judecători a C. S. M. trebuie să cuprindă următoarele: descrierea faptei care constituie abatere disciplinară și încadrarea juridică a acesteia; temeiul de drept al aplicării sancțiunii; motivele pentru care au fost înlăturate apărările formulate de judecător; sancțiunea aplicată și motivele care au stat la baza aplicării acesteia; calea de atac și termenul în care hotărârea poate fi atacată și instanța competentă să judece calea de atac.

Hotărârile Secției pentru judecători a C. S. M. se redactează obligatoriu în termen de **maxim 20 zile** de la pronunțare.

Împotriva hotărârii, prin care s-a soluționat acțiunea disciplinară, pronunțată de Secția pentru judecători a Consiliului Superior al Magistraturii se poate exercita recurs în termen de 15 zile de la comunicarea hotărârii.

Competența de soluționare a recursului revine Completului de 9 judecători al Înaltei Curți de Casație și Justiție. Din Completul de 9 judecători nu pot face parte membrii cu drept de vot ai C. S. M. precum și judecătorul sancționat disciplinar, dacă acesta funcționează la Î. C. C. J. . Recursul formulat suspendă executarea hotărârii disciplinare adoptată de Secția pentru judecători a C. S. M. .

Hotărârea prin care se soluționează recursul, pronunțată de Completul de 9 judecători al Î. C. C. J., este irevocabilă.

*

* * *

Pe scurt, am analizat procedura disciplinară referitoare la cercetarea prealabilă și la faza de judecată în privința judecătorilor de la toate instanțele judecătorești.

În continuare ne vom ocupa de analiza naturii juridice a termenelor prevăzute de lege în vederea exercitării acțiunii disciplinare.

O întrebare se impune: Care este natura juridică a acestor termene legale?

Opinia dominantă consideră că aceste termene sunt de prescripție.

Într-o altă opinie s-a acreditat ideea potrivit căreia aceste termene ar fi termene de decădere.

În situația în care achiesăm la prima opinie este firesc să ne punem întrebarea: Aceste termene sunt după caz:

A) – fie termene de prescripție a răspunderii disciplinare;

B) – fie termene de prescripție a dreptului la acțiune disciplinară?

A) – Dacă aceste termene sunt considerate termene de prescripție a răspunderii disciplinare, organele competente care sunt sesizate să judece abaterile disciplinare trebuie să procedeze la judecarea efectivă a cauzei și, în ipoteza reținerii elementelor constitutive ale abaterii, instanța să constate prescripția răspunderii disciplinare.

B) – În cazul în care termenele precizate sunt considerate termene de prescripție a dreptului la acțiune disciplinară, instanța sesizată trebuie să constate prescrierea dreptului la acțiune – în sens procesual – fără să procedeze la judecarea efectivă, în fond, a abaterii disciplinare cu care a fost sesizată.

Oricum, din punct de vedere practic și într-o ipoteza și în alta, este înlăturată răspunderea juridică disciplinară.

Deosebirea, din punct de vedere procedural, constă în aceea că dacă se acceptă teoria termenului de prescripție a răspunderii disciplinare, instanța disciplinară este obligată să stabilească existența sau inexistența abaterii și a vinovăției, în timp ce dacă se îmbrățișează teoria termenului de prescripție a acțiunii disciplinare, instanța va respinge acțiunea ca fiind introdusă tardiv, fără a proceda la examinarea cauzei în fond.

Urmează în mod firesc ca instanțele disciplinare competente să opteze, în soluționarea cauzelor, în favoarea uneia sau alteia dintre cele două teorii.

6) Executarea hotărârilor disciplinare

Punerea în executare a hotărârilor se poate face numai după rămânerea definitivă a acestora. Aceasta întrucât hotărârile pronunțate de organele abilitate sunt rezultatul unei proceduri cu caracter jurisdicțional.

În vederea punerii în executare a hotărârilor este necesar ca, în prealabil, acestea după rămânerea definitivă să fie comunicate Secretariatului general al C. S. M. pentru a evita prescrierea executării sancțiuni aplicate.

Așa cum am mai avut prilejul să remarcăm, în situația în care instanța disciplinară a aplicat sancțiunea excluderii din magistratură, prevăzută de art. 100 lit. d din Legea nr. 303/2004, republicată, se va comunica hotărârea irevocabilă Președintelui României pentru emiterea decretului prezidențial de eliberare din funcția de judecător (art. 50 din Legea nr. 317/2004 privind Consiliul Superior al Magistraturii, republicată).

În cazul în care sancțiunea disciplinară a excluderii din magistratură se referă la un judecător stagiar, C. S. M. va dispune eliberarea persoanei fizice respective din funcția de judecător stagiar.

*

* *

Întreaga procedură disciplinară (cercetarea prealabilă, judecata și punerea în executare a hotărârii definitive), se realizează potrivit normelor speciale – substanțiale și procesuale prevăzute în Legea privind Consiliul Superior al Magistraturii nr. 317/2004, republicată.

În materia răspunderii juridice disciplinare a judecătorilor, dreptul comun material este reprezentat de Codul Muncii, care la rândul său, se poate completa, în tăcerea legii speciale, cu normele dreptului civil.

Deci, invocarea în subsidiar, a normelor juridice civile este inadmisibilă în situația în care există instituții juridice distincte, speciale reglementate de legislația muncii.

Sub aspect procesual, dreptul comun este reprezentat de dreptul procesul civil.

Potrivit art. 721 din Codul de procedură civilă, dispozițiile acestui cod constituie dreptul comun în materie civilă, comercială, precum și în alte materii (inclusiv în materie disciplinară), în măsura în care acestea nu cuprind dispoziții contrarii, derogatorii.

Tot sub aspect procesual remarcăm faptul că dispozițiile legale menționate anterior se completează în mod corespunzător cu prevederile Codului de procedură civilă.

7) Câteva considerații referitoare la deontologia profesională a judecătorilor

Deontologia profesională a judecătorilor reprezintă o totalitate de reguli care guvernează comportamentul judecătorilor, în calitatea acestora de membri ai puterii judecătorești.

Întrucât preceptele de conduită generală ale judecătorilor sunt într-o corelație organică cu răspunderea juridică disciplinară a acestora, care este generată tocmai de nesocotirea, în bună măsură, a comportamentului profesional, considerăm necesar să includem în cadrul acestui paragraf – referitor la “Asigurarea independenței judecătorilor prin statutul lor disciplinar” – a unor elemente de deontologie judiciară.

Fundamentul deontologiei profesionale a judecătorilor rezultă din principiul general al libertății. Din punct de vedere al filosofiei dreptului, omul este liber, adică poate să acționeze în conformitate cu propriile opțiuni, în măsura în care nu lezează drepturile subiective sau interesele legitime ale altor subiecte de drept.

În cadrul domeniului de studiu al deontologiei judiciare se includ toate relațiile sociale în care intervine comportamentul judecătorului. În principal acestea sunt: relațiile cu ceilalți judecători și cu alte categorii de magistrați, relațiile cu justițiabilii, relațiile cu avocații, experții, martorii și cu ceilalți participanți la activitatea de judecată, relațiile cu funcționarii publici din cadrul celorlalte puteri constituite în stat s.a.

Normele deontologice trebuiesc deosebite de normele de procedură.

În doctrina procesual-penală se recunoaște existența a trei categorii de norme procedurale, respectiv:

1. – norme de organizare;
2. – norme de competență;
3. – norme de procedură propriu-zise.

Nici una din cele trei categorii nu menționează, în mod expres, normele deontologice.

Aceasta deoarece normele deontologice sunt de principiu norme morale, spre deosebire de normele de procedură care sunt norme juridice.

O altă diferențiere privește natura reglementării. Normele deontologice reglementează conduita judecătorilor în activitatea profesională și extraprofesională, în timp ce normele de procedură reglementează drepturile și obligațiile participanților la procesul judiciar (penal, civil etc.).

În Statele Unite ale Americii, Asociația Baroului American a redactat un cod deontologic intitulat: “Codul de conduită judecătorească”.

Acest cod a fost adoptat de “Conferința juridică a Statelor Unite” care este o asociație profesională a judecătorilor americani.

În statele membre ale Uniunii Europene nu sunt adoptate Coduri deontologice ale judecătorilor. De aceea, normele deontologice sunt prevăzute în mod fragmentar, în legile de organizare judecătorească, în codurile de procedură sau în alte acte normative.

În țara noastră a fost conștientizată necesitatea codificării normelor deontologice judiciare. Utilitatea acestui cod este evidentă, atât sub raportul sistematizării acestei materii cât mai ales sub raportul valorizării etice a conduitei profesionale și a comportamentului social al judecătorilor.

Codul deontologic al judecătorilor și procurorilor a fost publicată în M. Of. Nr. 815/08. 09. 2005 fiind aprobat în prealabil prin Hotărârea Plenului C. S. M. nr. 328/2005 pentru aprobarea Codului deontologic al judecătorilor și procurorilor.

În capitolul II intitulat „Independența justiției” este inserată obligația judecătorilor de a apăra independența justiției, precum și obligația de a-și exercita funcțiile cu obiectivitate, imparțialitate și exclusiv pe baza legii.

Se recunoaște judecătorilor dreptul de a se adresa C. S. M. pentru orice faptă de natură să le afecteze independența, imparțialitatea și reputația profesională.

De asemenea, în acest capitol sunt reluate mai multe prevederi legale referitoare la incompatibilitățile și interdicțiile judecătorilor (art. 3- art. 6).

În capitolul IV numit „Imparțialitatea judecătorilor și procurorilor” sunt reluate dispoziții legale menite a prezerva obiectivitatea magistraților judecători (art.9- art. 11).

Mai menționăm capitolul VI denumit „Demnitatea și onoarea profesiei de judecător sau procuror” în care se precizează modul de comportament și relațiile pe care trebuie să le cultive la locul de muncă și în societate magistrații judecători.